

СУЧАСНИЙ ОСВІТНИЙ ПРОСТІР У ФОКУСІ ЗМІН І РИЗИКІВ

Марія Швед

*Український католицький університет,
вул. Ларіона Свенціцького, 17, Львів, Україна, 79000
<https://ucu.edu.ua>*

Пошуки нових стратегій розвитку сучасної освіти у період змін і суспільних трансформацій – одне з найвагоміших завдань, які постали нині перед українською педагогічною спільнотою. З-поміж багатьох підходів до оновлення і модернізації освітньої галузі найбільш визнаними є ті, які беруть до уваги динамічні зміни, що відбуваються у світовому вимірі і в українських реаліях, а також передбачають і прораховують освітні ризики з метою їх попередження і запобігання. Виявлено причини формування “культури ризику”, що зумовлено необхідністю людей бути готовими до постійних змін, різних подій, а також вміти діяти в умовах ризику, передбачати можливості його прояву і прогнозувати наслідки. Аналіз сучасних наукових досліджень дав можливість ширше побачити картину, на якій поєднані суспільні зміни і відповідні освітні ризики з метою прогнозування очікуваних й неочікуваних наслідків і результатів такого поступу. Досліджено, як процеси глобалізації, інтернаціоналізації, технологізації створюють нові ресурси, парадигми розвитку, моделі, науково-технічні винаходи, професії й водночас продукують й відтворюють різноманітні ризики, які кардинально змінюють вітчизняний освітній простір. Наведено приклади впливу сучасних освітніх реформ на створення нових ризиків, які суттєво змінюють функціонування закладів української вищої освіти. Акцентовано на процесі формування цінностей як основи будь-якої діяльності людини, особливо освітньо-педагогічної, та на академічній чесності, як важливого підходу до творення місії й стратегії сучасного університету.

Ключові слова: динамічні зміни, освітні ризики, глобалізація, цінності.

Останнім часом у фокусі наукового і соціального дискурсу опиняється проблема трансформації освіти, що зумовлено усвідомленням й осмисленням тих процесів, які притаманні світовим змінам і характеризують настання нової доби. Образ сучасної освіти неможливо означити поза процесами глобалізації, інтеграції, технологізації усіх сфер життєдіяльності людини. Інтенсифікація глобальних досліджень і розвиток різноманітних напрямів наукового пошуку – це своєрідна відповідь на цивілізаційні зміни і виклики кінця ХХ – початку ХХІ ст. У цьому контексті змінюється образ, характер, принципи і функції освіти.

Людство зробило еволюційний виток і знову постало перед тими самими питаннями, коли освітня модель не відповідає потребам та викликам сучасності в усіх її вимірах: економічному, політичному, культурному, освітньому. Виникла потреба переосмислення загальної світової та національної освітньої моделі відповідно до сучасних змін і викликів. *Мета статті* – аналіз суспільних змін, а також ідентифікація й осмислення потенційних ризиків освітньої галузі і спроба віднайти відповідні підходи для їхнього передбачення й запобігання. Відповідно, стає актуальним окреслення і визначення можливих напрямів адекватного, швидкого та якісного реагування на сучасні зміни з боку української освіти відповідно до потреб національного розвитку.

Відомий американський філософ і футуролог, соціальний мислитель і теоретик постіндустріального суспільства, автор “хвильової” концепції прогресу та відомої книги “Шок майбутнього” Елвін Тоффлер зазначає, що суспільні зміни відбуваються настільки швидко і радикально, що шокують людину, і вона втрачає розуміння сенсу життя, базових цінностей, культурної ідентичності. І доки вона цілісно не усвідомить того, що з нею відбувається, не сформує бодай теоретично, як говорять синергетики, “порядку із хаосу”, важко вибудувати якісну систему освіти, яка б забезпечила ефективну підготовку людини до праці і життя.

Головною ідеєю Тоффлера є те, що суспільство переживає швидкі і незвичні структурні зміни, пов’язані з революційним переходом від “індустріального суспільства” до “суперіндустріального суспільства”. Автор переконаний, що шок майбутнього (футурошок) породжує інформаційні переважання і стреси, а також відповідну психологічну реакцію людини і суспільства на швидкі і радикальні зміни, спричинені прискоренням темпів технологічного і соціального прогресу. З огляду на це перед нами постало завдання адаптації не тільки до змін, які відбуваються, а й до тих, які можемо очікувати. Йдеться про такий ступінь адаптації, за якого людина не втрачає здоров’я, життєві орієнтири і здатність раціонально реагувати на ці зміни. Пропозиції автора спрямовані на допомогу людині вижити у новій реальності та запобігання “шоку майбутнього” [6].

Натомість у своїй праці “Великий розрив” Френсис Фукуяма вважає, що через швидкі суспільні зміни відбувається не лише втрата життєвих орієнтирів, а й поглиблюється протистояння між культурою і цивілізацією: сучасні науково-технічні, економічні, суспільно-політичні цикли розвитку значно випереджають розвиток культури та освіти [15].

За цих умов навчальні заклади повинні виховувати і навчати людей, які зможуть дати раду таким стрімким змінам. А питання конкретних технологій стає другорядним, оскільки важко передбачити, в якому світі житимуть і працюватимуть діти за 30–50 років, які цього року підуть до школи.

Оскільки світ стрімко змінюється, – змінюються і професії: 80% професій, що існують зараз, зникнуть у найближчі десятиліття. Водночас з'являються нові професії, які можна опанувати вже тепер, а саме: сіті-фермер (вирощування рослин на дахах будинків); трейдер альтернативних валют (альтернативні, віртуальні валюти); дизайнер емоцій (аналіз і моделювання реакцій споживачів, слухачів); проектувальник особистої безпеки (передбачення і попередження нещасних випадків, захворювань); ІТ-генетик (складання індивідуальних планів лікування та запобігання захворювань на ранніх стадіях); менеджер космотуризму (розроблення програм відвідування навколо космічного простору, орбітальних комплексів і місячних баз).

Поява постіндустріальної моделі освіти тісно пов'язана зі змінами моделі створення, трансляції та збереження знань, а також зміни процесів фіксації освітніх досягнень, управління навчальною діяльністю та власною освітньою траєкторією. У науці відбувається перехід до людиновимірних об'єктів, які самореалізуються, є нелінійними і відкритими. Все більшої ваги набувають негуманітарні науки про людину – генетика, нанобіологія, гена інженерія, наномедицина, когнітивістика тощо. Якщо попередні наукові революційні зміни були спрямовані на оволодіння речовиною й енергією, то сучасна інформаційно-технологічно-гуманітарна революція акцентує увагу на духовних, інтелектуальних і психічних реаліях і можливостях людини як особливого стратегічного ресурсу (людського капіталу). На думку Н. Кочубея, відбувся зсув від пріоритетності природничо-наукового дискурсу до інформаційно-гуманітарного, що радикально змінює розуміння соціальної ролі всього комплексу наук про людину – як гуманітарних, так і природничих [8, с. 163].

Отже, нині настав той час, коли дослідникам освітніх процесів варто звернути увагу на стрімку ходу науково-технічного прогресу та його результати, якими послуговується суспільство, оскільки ми є свідками блискавичного “стрибка суспільства” з третьої промислової революції (цифрової) у четверту (масове впровадження кіберфізичних систем у виробництво). Характерною особливістю цієї революції є злиття технологій і стирання граней між фізичними, біологічними і цифровими сферами. Дослідники зазначають, що першими кроками до нової промислової революції стали біотехнології, краудсорсинг, хмарні технології, безпілотні автомобілі й розвиток медицини, заснований на технології 3D-друку та запровадження криптовалюти Bitcoin і технології Blockchain [4, с. 62–64]. Звісно, що такі новації торкнуться й сфери освіти, – самоліквідується чимало спеціальностей, як таких, які не потрібні суспільству. У результаті це призведе до закриття великої кількості окремих навчальних закладів, філій університетів, факультетів.

Варто наголосити, що сфера вищої освіти для того, щоб вижити й успішно функціонувати в контексті суспільних змін, повинна стрімко подолати неузгодженість між неймовірним розвитком інноваційних технологій і своєю сталою інертністю, щоб ефективно долати ризики, породжені четвертою хвилею промислової революції.

Нинішнє суспільство в епоху глобалізації, інтернаціоналізації, технологізації створює нові ресурси, нові парадигми розвитку, нові моделі й водночас продукує й відтворює різноманітні ризики. Ризики пронизують усі сторони існування сучасного суспільства, є його постійним супутником. І система освіти не є винятком. Крім того, вона покликана творити механізми, які навчають людей тестувати дійсність, приймати креативні рішення, аналізувати історичний досвід людства, передбачати і планувати свою майбутню діяльність [2, с. 42–43].

Питання ризиків в освітній діяльності, які виникають унаслідок динамічних змін у внутрішньому і зовнішньому середовищах, є у фокусі сучасних наукових досліджень. Одними з найбільш ґрунтовних і фундаментальних є праці відомого науковця і дослідника освітніх процесів М. Фуллана, в яких він розкриває особливості і природу сучасних змін та аналізує їхній вплив на освітні процеси [16], та наукові роботи І. Каленюка й О. Кукліна, які досліджують зовнішні ризики діяльності університетів та їхні мікроекономічні наслідки [7, с. 52–55]. Відповідно до їхніх досліджень, формування так званої “культури ризику” зумовлено необхідністю людей бути готовими до постійних змін, різних подій, які проходять як на індивідуальному, так і суспільному рівнях, а також уміти діяти в умовах ризику, передбачати можливості його прояву і прогнозувати наслідки.

У психологічній літературі є багато визначень поняття “ризик”, але найчастіше зустрічається таке трактування: “ризик – це, по-перше, ознака діяльності, що характеризується невизначеністю її результату та ймовірних несприятливих наслідків у разі неуспіху, по-друге, – це специфічний стан особистості, яка перебуває у ситуації вибору як такого, або вибору форми поведінки, тобто коли особистість перебуває на специфічному “підготовчому” етапі, за яким прийматиме те чи інше рішення” [14, с. 302].

Не підлягає сумніву думка про те, що ризик є невід’ємною частиною всього освітнього процесу. Освітній ризик характеризує ситуацію з позицій різних суб’єктів ринку освітніх послуг. До таких ризиків можна віднести ті, які пов’язані з отриманням і наданням освітніх послуг в умовах функціонування ринку освітніх послуг. Незважаючи на те, що суспільне виробництво та ринок праці мають свої вимоги до суспільної, масової освіти, останнім часом з’явилася нова тенденція – гуманізація освіти, яка ґрунтується на розвитку особистості і створення їй сприятливих умов для

всебічного розвитку свого потенціалу. Тобто виокремлюється пріоритет особистісного розвитку над освітнім.

Сьогодні освіта є запорукою нашого професійного успіху, майбутнього наших дітей і довготермінового глобального розвитку. Протягом останніх п'ятнадцяти років процес стрімкої глобалізації значною мірою трансформує національну систему вищої освіти. Саме тому є актуальним вплив глобалізації на розвиток освіти, який досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема такі як С. Болл (S. Ball), Н. Бурбулес (N. Burbules), Е. Гідденс (A. Giddens), Ж. Делор (J. Delors), Б. Лінгард (B. Lingard), П. Скотт (P. Scott), В. Андрущенко, І. Зязюн, М. Згуровський, В. Кремень та ін. Аналіз цих досліджень дає змогу визначити три головні аспекти впливу глобалізації на розвиток освітніх процесів: політичний, економічний та культурний.

Загальною тенденцією глобалізації сучасної доби є зростання інвестицій у розвиток людського потенціалу. Особливо це стосується високорозвинених країн, де стрімко зростають обсяги фінансування освіти і науки, що своєю чергою вливають на покращення людського капіталу завдяки отриманню якісної освіти, застосуванню інноваційних технологій, запровадженню компетентісного підходу в освітньому процесі. Також важливе значення у цьому контексті має зміна організації освітнього процесу, характерна запровадженням та використанням моделі “суб’єкт-суб’єктних відносин” між викладачем та студентом, заснованої на принципах забезпечення рівноправних, партнерських стосунків між ними, ефективного спілкування та взаємодії з використанням особистісно-орієнтованого підходу для досягнення визначених навчальних цілей.

Принцип інтегрованості усіх форм знання, породжений сучасними суспільними змінами, зокрема глобалізацією, створює новий трансдисциплінарний простір, характерний нестандартними новаторсько-інноваційними підходами до вирішення науково-технічних і загальноцивілізаційних питань, які складно розв’язувати в умовах вузької фрагментарної спеціалізації. Всі ці інноваційні процеси тісно пов’язані із формуванням суспільства знань, яке не обмежується інформаційно-комунікативними технологіями, а включає у свою сферу всі інші можливі технології та традиційні знання [11, с. 9].

Сучасне життя висуває певні вимоги до школярів і студентів, які будуть володіти якостями, визначальними у XXI ст. Адже успіх у реальному житті нинішніх школярів потребує не лише знань, оскільки вони стрімко змінюються разом зі світовими змінами, а знань про те, як навчатися, звідки черпати інформацію, як нею володіти. У нинішніх реаліях XXI ст. потребує не “знати”, а “пізнавати”, тобто формувати вміння не лише здобувати, а й опрацьовувати, аналізувати, систематизувати, адаптувати і застосовувати у майбутньому практичному житті отримані знання.

Освіта – це одна з найважливіших інвестицій людства і є метою реалізації людського потенціалу, адже сучасна людина прагне стати високоосвіченою компетентною особистістю, постійно працюючи над собою, розширюючи професійні компетенції та формуючи світогляд, щоб у подальшому бути конкурентоспроможною на ринку освітніх послуг. На думку освітніх аналітиків [13], у центрі уваги освітніх процесів має бути забезпечена відповідність освіти вимогам ринку праці, оскільки без неї всі інші складові освітніх реформ значно втрачають свою вагу. І в цьому контексті варто вирізняти два виміри – глобальний і національний, а також орієнтуватися на ринок праці прийдешнього дня і брати до уваги не тільки процеси майбутнього зростання безробіття у світі через заміщення людської праці автоматизацією та роботизацією, а й зміни професійного складу, за яких навіть висококваліфіковані працівники можуть бути професійно незаангажовані.

Не підлягає сумніву, що глобалізація та інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору зумовлюють кардинальні зміни у сфері вищої освіти. Суспільні потреби України у професійній підготовці фахівців, адаптованих до міжнародного ринку праці, здатних взаємодіяти з представниками різних культур, на основі полікультурного мислення вирішувати проблеми, які виходять за межі національних інтересів, передбачають *інтернаціоналізацію* освіти на всіх рівнях. Інтернаціоналізація – це процес досягнення певним продуктом, у цьому випадку – вищою освітою, рівня міжнаціонального, міжкультурного та глобального, який охоплює освітні цілі та функції. Цю проблему досліджують українські (Т. Андрущенко, С. Курбатов, Н. Мешко, Н. Рибка, І. Степаненко та ін.) та зарубіжні науковці (Б. Вульфсон, Дж. Найт, К. Тремблей, П. Скотт та ін.), які вважають, що інтернаціоналізація в Україні стимулює розвиток і реалізацію національної освітньої реформи та спрямована на те, щоб заклади вищої освіти віднайшли своє гідне місце в міжнародному освітньому просторі.

З огляду на це стала звичною дискусія серед освітян про ту неймовірну і незвичну ситуацію, в якій опинилися навчальні заклади через швидкість, з якою відбуваються зміни у нинішньому світі. Як наслідок, школи й університети готують своїх учнів і студентів до успішної професійної діяльності в майбутньому, про яке, ті хто вчить, і ті, хто вчиться, мають слабку уяву, незважаючи на всі зусилля прорахувати, передбачити і спрогнозувати прийдешні зміни. Ми справді не можемо точно знати, в яких умовах працюватимуть люди, які сьогодні отримують освіту, і які людські якості їм необхідні для життя в умовах стрімких змін.

Ця ситуація значно поглиблюється завдяки швидкості перемін, тобто швидкісної соціодинаміки, “стрижку вперед”, який вносить хаос у звичну шкалу цінностей. Усе частіше на сторінках наукових часописів обговорюють

тезу про те, що в сучасних глобальних процесах стикаються дві системи цінностей: та, яка має витoki у традиційній культурі, і та, яка вибудована навколо ліберальних та демократичних орієнтацій. Подекуди зіткнення цих двох систем трактують як протистояння двох світів – старого, традиційного і сучасного, демократичного. Однак досвід сучасного світу переконливо доводить, що деякі традиційні структури органічно вплітаються в тканину нинішньої цивілізації, оскільки без досвіду неможливе новаторство, і саме традиційний підхід допомагає людині у складних ситуаціях пристосуватися до стрімких змін, характерних для сучасного світу [12, с. 20].

Справді, питання цінностей і їхніх мотивів є основою будь-якої діяльності людини, особливо освітньо-педагогічної, оскільки вони є важливою складовою побудови навчальних курсів, програм, силабусів, мети і завдань кожного навчального заняття, вони також визначають пріоритети і підходи до викладацької і наукової діяльності, і що найважливіше – ними керуються у створенні й управлінні навчального закладу, творенні його місії і стратегії розвитку.

Основою сталого розвитку вищого навчального закладу є академічна чесність, яку, на жаль, у середовищі більшості українських викладачів трактують переважно з позицій плагіату. Водночас європейські й американські колеги, обговорюючи питання списування, різних видів академічної нечесності, апелюють до морально-етичної складової цього явища, тобто особливу увагу звертають на етику науково-педагогічного працівника, його систему цінностей. У наслідок цього в українських освітніх закладах зрідка простежується кодекс честі студента, кодекс честі науково-педагогічного працівника, або кодекс цінностей вищого навчального закладу [1].

Нині Україна перебуває у стані єврореформування, що торкається майже усіх сфер життєдіяльності і передбачає відповідні зміни у системі цінностей. Водночас цей процес характерний своєрідним розривом між формальною стороною реформ і її ціннісним змістом. Про це йдеться у результатах Всесвітнього огляду цінностей, який проводить кожні чотири роки Асоціація Всесвітнього Огляду Цінностей [5]. В основі цього дослідження є методологічний принцип, запозичений із піраміди потреб Абрахама Маслоу, згідно з яким більш високі людські потреби актуалізуються лише тоді, коли задоволені базові потреби (тобто потреби виживання) [10]. На жаль, нині Україна перебуває на шляху від цінностей виживання (матеріалістичних цінностей) до цінностей розвитку (постматеріалістичних цінностей індивідуалізму і раціоналізму), що безперечно впливає на економічні, культурні та освітні процеси.

Оскільки українська освіта зараз перебуває у стані масштабного реформування, доцільно не лише вказувати на повільність перебігу реформ та їхню непослідовність, а й вивчати та брати до уваги різноманітні ризики, які

породжені реформами. Саме тому дуже важливим є вчасне обговорення актуальних і потенційних ризиків в освітній площині, їх ідентифікації, осмислення, систематизації, оцінки й пошуку адекватних підходів для їхнього передбачення і запобігання.

Аналізуючи процеси реформування української вищої освіти, В. Бакіров виділяє чимало реформ, навколо яких створюються кластери відповідних ризиків [3, с. 9]. Серед них такі:

- *поглиблення автономії ЗВО у визначенні змісту освітньо-професійних програм.* З одного боку, ВНЗ отримують автономію у виборі навчальних курсів, обсягів, форм і методів навчання. З іншого, – виникає ризик втрати гуманітарної складової і зниження фундаментальної математичної та природничої підготовки майбутніх фахівців (під тиском корпоративних інтересів і суб'єктивних обставин);
- *розбудова зовнішніх і внутрішніх систем забезпечення якості освіти.* Є ризик погіршення умов для викладацької діяльності, акцентуючи не на викладацькоцентричну парадигму забезпечення якості, а бюрократичний підхід, що передбачає посилення контролю над викладанням, на тотальній регламентації роботи викладачів, яка значно понижує мотивацію до творчого пошуку і діяльності;
- *розподіл держзамовлення на засадах “широкого” конкурсу.* Ця позитивна новація, на думку вченого, має ризик перебігу абітурієнтів, а згодом і студентів із регіональних міст до столиці і деяких великих міст, що може призвести до занепаду регіональних вищих навчальних закладів та наукового і культурного життя в регіонах;
- *конкуренція між вищими навчальними закладами за студентів і відповідні фінансові ресурси.* Через це виникають ризики недоброчесної конкуренції між університетами, зокрема: демпінгові ціни на освітні послуги, послаблення вимог до студентів, спрощення і профанація навчального процесу, поширення фейкової інформації про історію та здобутки навчального закладу. Внаслідок цього страждає репутація української вищої школи, що мотивує абітурієнтів переорієнтовуватися на навчання за кордоном.

Отже, реформування освітньої галузі і сформовані відповідні ризики свідчають про відповідні напрями її оновлення і модернізації, адже освіта є метою реалізації людського потенціалу. Природно, що людина прагне стати високоосвіченою компетентною особистістю, постійно розширювати свій кругозір, збагачувати свій інтелектуальний потенціал, щоб у майбутньому вигідно запропонувати свої професійні послуги на ринку праці. Власне цьому мають відповідати сучасні тенденції освіти, сучасні освітні тренди.

Лабузова Юлія [9, с. 184–186] виділяє та аналізує такі освітні тренди: *Гуманізація освіти*, яка опирається на розвиток особистості, створення всіх

умов для всебічного розвитку потенціалу людини, за яких виокремлюється пріоритет особистісного розвитку над освітнім. *Фундаменталізація освіти*, що передбачає суттєве підвищення якості освіти і ґрунтується на системному підході до навчання з поглибленим вивченням навчальних дисциплін. *Технологізація освіти*, обумовлена історичним становленням інформаційно-технологічної цивілізації й потребує підготовки фахівців з використанням сучасних інноваційних технологій. *Демократизація освіти* як провідна тенденція, яка ґрунтується на вмінні студентів та учнів самостійно організовувати, проводити та контролювати процес вивчення та засвоєння навчального матеріалу.

Аналізуючи тренди в освіті, авторка робить висновок про те, що суспільство, сягаючи вищих рівнів свого розвитку, безупинного наукового, технологічного, інформаційного зростання, має бути дуже обережним і пильним у виборі моделей навчання та підготовці фахівців, оскільки від цього залежить як соціальний розвиток, так й економічне зростання.

Підсумовуючи, зазначимо, що, незважаючи на динамічність і силу змін, які відбуваються у сучасному глобалізованому, постіндустріальному та технократичному суспільстві, та на серйозність відповідних ризиків, розуміння їхньої природи, врахування специфіки перебігу цих процесів у розробленні місії та стратегії університету та закладання у них відповідних запобіжників попередження і зниження загрози виникнення небажаних ситуацій, передбачення заходів їх мінімізації роблять такий підхід успішним та перспективним.

Не підлягає сумніву, що інтеріоризація цінностей, які розкривають специфіку сучасної доби, визначає готовність суспільства до прийняття соціокультурних змін, відмови від старих віджилих моделей і створення нових модерних, що актуалізують життєву позицію самореалізації людини і суспільства й відкривають площину для подальших наукових досліджень у пошуках нових стратегій і моделей розвитку освітньої галузі.

---

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / [Міжнар. благод. фонд “Міжнар. фонд. дослідж. освіт. політики” ; за заг. ред. Т. В. Фіннікова, А. Є. Артюхова]. – Київ : Таксон, 2016. – 231 с.

2. Астахова Е. Типологизация экономических рисков субъектов образовательного процесса / Е. Астахова // Интеллектуальный потенциал общества в условиях перманентных социальных изменений: пути сохранения и развития / Матер. XVI межд. научн.-практ. конф.: “Образовательные риски: суть и подходы к решению” (15 февраля 2018). – Харьков, 2018. – С. 42–43.

3. *Бакіров В. С.* Реформування української вищої освіти: деякі ризики / В. С. Бакіров // *Интеллектуальный потенциал общества в условиях перманентных социальных изменений: пути сохранения и развития / Матер. XVI межд. научн.-практ. конф.: “Образовательные риски: суть и подходы к решению”* (15 февраля 2018). – Харьков, 2018. – С. 9.

4. *Городецька М. О.* Світові промислові революції: еволюція можливостей / М. О. Городецька // *Perspectives of research and development: Collection of scientific articles.* – Dublin, 2017. – С. 62–64.

5. *Еврореформирование Украины: ценности имеют значение.* – URL : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://hvylyu.net.evroreformirovanie-ukrainyi-tsennosti-imeyut-znachenie>

6. *Элвин Тоффлер.* Шок будущего : пер. с англ. / Э. Тоффлер. – Москва : ООО “Издательство АСТ”, 2002. – 557 с.

7. *Каленюк І. С.* Економічні ризики розвитку вищої освіти в Україні / І. С. Каленюк, О. В. Куклін // *Економіка та держава.* – 2017. – № 1. – С. 52–55.

8. *Кочубей Н. В.* Сприйняття освіти в суспільстві: від кризи до модернізації / Н. В. Кочубей // *Интеллектуальный потенциал общества в условиях перманентных социальных изменений: пути сохранения и развития / Матер. XVI межд. научн.-практ. конф.: “Образовательные риски: суть и подходы к решению”* (15 февраля 2018). – Харьков, 2018. – С. 163.

9. *Лабузова Ю.* Сучасні тренди в освіті / Ю. Лабузова // *Духовність. Культура. Глобалізація / Матер. Міжн. наук. конф. (м. Львів, 28 жовтня 2019).* – Львів : Львів. ун-т, 2019. – С. 184–186.

10. *Маслоу А.* По направлению к психологии бытия / А. Маслоу. – Москва : Эксмо-пресс, 2002. – 272 с.

11. *Мельник В.* Образ науки в контексті глобалізації / В. Мельник // *Духовність. Культура. Глобалізація / Матер. Міжн. наук. конф. (м. Львів, 28 жовтня 2019).* – Львів : Львів. ун-т, 2019. – С. 9.

12. *Сінкевич О.* Ціннісно-смысловий аспект глобалізації / О. Сінкевич // *Духовність. Культура. Глобалізація / Матер. Міжн. наук. конф. (м. Львів, 28 жовтня 2019).* – Львів : Львів. ун-т, 2019. – С. 20.

13. *Соціокультурні чинники розвитку українського ринку праці : колектив. монографія / НАН України ; Ін-т економіки та прогнозування : за ред. О. М. Балакіревої.* – Київ, 2017. – 264 с.

14. *Степанов О. М.* Психологічна енциклопедія / О. М. Степанов – Київ : Академвидав, 2006. – 424с.

15. *Фукуяма Ф.* Великий розрив / Ф. Фукуяма. – Москва : ООО “Издательство АСТ” : ЗАО НПП “Ермак”, 2004. – 474 с.

16. *Фуллан М.* Сили змін: продовження : пер. з англ. / М. Фуллан. – Львів : Літопис, 2001. – 161 с.

MODERN EDUCATIONAL SPACE IN THE FOCUS OF CHANGES AND RISKS

Mariya Shved

*Ukrainian Catholic University,
Hilarion Svetsitskoho Str., 17, Lviv, Ukraine, UA-79000
<https://ucu.edu.ua>*

The search for new strategies of developing modern education in the period of changes and social transformations is one of the most important tasks facing the Ukrainian pedagogical community nowadays. The most recognized approaches to updating and modernizing the education field are those that consider the dynamic changes taking place in the global dimension and in the Ukrainian realities, foresee and predict educational risks to warn and prevent them.

The paper examines several social transformations that not only change the educational landscape, but also influence the consciousness of humans, their way of life, the traits of professional formation and employment in the market of educational services, the culture of worldview and construction of their future trajectories. It analyses the works of modern world theorists in the context of the impact of changes on the social processes, particularly on the educational ones.

The author identifies the stimuli for developing the so-called “culture of risk” due to the need of people to be ready for constant changes, different events that occur both at the individual and social levels, as well as to be able to act in the circumstances of risk, foresee the possibilities of its appearance and predict its consequences. The analysis of recent researches has made it possible to see more broadly the picture that combines societal changes and the corresponding educational risks in order to predict the expected and unexpected effects and outcomes of such a development.

The paper investigates how the processes of globalization, internationalization, and technologization create new resources, new paradigms of development, new models, new scientific and technical inventions, new professions and at the same time produce and reproduce various risks that cardinally change the national educational space.

It also describes the examples of the modern educational reforms’ impact on causing new risks that significantly alter the functioning of the Ukrainian higher education institutions. The focus is laid on the process of forming the values, which are the basis of any human activity, and especially educational and pedagogical one, and on the academic honesty, which should underpin the mission and strategy of the modern university.

Key words: dynamic changes, educational risks, globalization, values.